

VELIKA SEOBA NARODA

Velika seoba naroda je 375. potresla Rimsko carstvo, tačnije njen zapadni deo. Predvodili su je Huni, tursko-mongolsko pleme, koje je sa svojom velikom vojskom stiglo sve do Rima. Mnoga druga plemena su pojačala napade na Rim i srušila njegovo zapadno carstvo. Franci, Goti, Vandali i druga plemena podelili su teritorije Zapadnog rimskog carstva što je bila posledica Velike seobe naroda. Velika seoba naroda pocela je u prvoj polovini IV veka i trajala je od druge polovine IV veka do druge polovine VI veka. Udarana snaga trajala je oko 200 godina.

Goti su ziveli u donjem toku reke Visle, delom u Poljskoj, ostrvo Gotland i u Skandinaviji. Goti su presli do reka Prut, Dnjestar, Dnjepar, Bug i usput su se podelili na one koji su isli na zapad i one koji su isli na istok. Razmestili su se u zaledju Crnog mora i podelili na Vizigote-zapadni Goti i Ostrogote- istocni Goti.

Vizigoti mole rimskog cara Valensa da im dozvoli da udju u Carstvo da se sklone od Huna. Valens im dopusta jer su Huni blizu ali ce Vizigoti morati da cuvaju dunavsku granicu. 376.g. Vizigoti su presli Dunav i usli u Donju Meziju. Morali su da predaju oruzje. 378.g. Podigli su ustanak protiv rimske vlasti i poceli su da unistavaju i pale po Trakiji i Meziji, sve do samog Carigrada. Car je krenuo da ugusi pobunu sa vojskom. Jedna od najvećih bitaka odigrala se kod Jedrena 378.g. Goti su pobedili i zapalili zlatne kocije cara Valensa a njega su zaklali. Goti haraju po Balkanskom pol. do Egejskog mora; presekli su suvozemnu komunikaciju sa Rimom.

379.g. za cara izabran je Teodosije I (379-395.g.), talentovan diplomata, profesionalni vojnik. Poceo je da pregovara sa Gotima dugo i mukotrpno, Ilirik je potpuno unisten. 382.g. Teodosije i Vizigoti sklapaju dogovor po kome oni ostaju na Bal. pol. ali formalno priznaju vrhovnu rimsku vlast. Njihov kralj dobija visoku vojnu titulu a oni dobijaju potpunu autonomiju na Balkanu. Goti su postovali dogovor dok je Teodosije bio ziv, do 395.

Vandali su istocno germansko pleme koje iz svoje postojbine Jitlanda (Danska) prelazi tokom V veka pne u dolinu Odre. Pleme je podeljeno na dva dela, na Silinge i Harije (kasnije Azdinzi, po kraljevkom rodu koji je njima vladao).

Burgundi je bilo u Skandinaviji. Poceli su rano da se krecu. Vec u II veku (kao i Goti) spustali su se na jug ali nisu stigli u Panoniju gde i drugi vec su kod reke Majne skrenuli na zapad. Kod Majne su ziveli u toku III i IV veka ali su se sve vise pomerili ka Rajni (granici izmedju Rima i varvara). Prestonica im je bila u Vormsu na Rajni.

Ostrogoti su ziveli su u zaledju Crnog mora. Zbog toga su bili prve zrtve hunskog osvajanja. Kada su Huni uleteli u Evropu 375. pobedili su Ostrogote i ubili njihovog kralja. Od tada su Ostrogoti usli u Hunski plemenski savez. Huni su ih

vukli prvo na zapad u Panoniju, a zatim su ucestvovali u Hunskim osvajanjima. Bitka na Katalaunskim poljima 451. Formalno je Ostrogotski kralj cinio svitu Hunskom kralju a Huni su ih uvazavali jer su bili brojni i ratnicki narod. Tako je bilo do smrti Atila. Kada je umro Atila, Ostrogoti su digli bunu, oslobodili se Hunske zavisnosti i od 6. decenije V veka Ostrogoti postaju samostalni.

Franci su germanski narod koji je ziveo ne mnogo daleko od rimske granice, u dolini Rajne sa njene istocne strane.

Franci povremeno napadaju rimsku granicu upadajuci u Galiju gde pljackaju. U drugoj polovini IV veka Franke je napala rimska vojska i porazila ih je. Franci su ostali u dolini Rajne kao federat. Tako je bilo do druge polovine V veka kada Huni pocinju da guraju Alemane i druge narode ka Galiji.

pdfMachine

A pdf writer that produces quality PDF files with ease!

Produce quality PDF files in seconds and preserve the integrity of your original documents. Compatible across nearly all Windows platforms, simply open the document you want to convert, click "print", select the "Broadgun pdfMachine printer" and that's it! Get yours now!

ARABLJANI

Muhamed je bio islamski prorok i halif koji je živeo u Arabiji od oko 570. do 632. godine. Muslimani ga smatraju za poslednjeg Božjeg poslanika.

Godine 610. Muhameda je, prema islamskom predanju, u pećini blizu Meke posetio anđeo Božji, koji mu objavio prve sure Kurana, nakon čega je Muhamed počeo propovedati islam. U Meki su islam prvo prihvatili siromašni, dok su bogati trgovci uglavnom bili protiv. Stanje muslimana u Meki se neprestano pogoršavalo, što je kulminiralo 622. godine Muhamedovim prelaskom iz Meke u Medinu, zajedno sa pristalicama. Između dva grada dolazi do rata, nakon čega Muhamed sa vojskom osvaja Meku.

Iz Meke Muhamed širi granice islamske države, koja ubrzo obuhvata pola Arabije. Godine 630. u bici kod Hunajna, preostali delovi Arabije prihvataju savez s njim. Za manje od deset godina on je ujedinio celitavo Arapsko poluostrvo. Preminuo je 8. juna 632. godine, a njegov grob se nalazi u Prorokovoj džamiji u Medini.

Iz Meke Muhamed širi granice islama i islamske države. Dolazi do podvrgavanja najpre susednih, a zatim i svih udaljenih arapskih plemena Muhamedovom autoritetu. On insistira da njegovi saveznici prihvate islam, i tako je već pola Arabije deo islamske države. Kada 630. godine uđe o velikoj armiji neprijateljskih država, Muhamed odlazi da ih susretne. Sa pobedom Muslimana u ovoj bici kod Hunajna, preostali delovi Arabije koji nisu pod Muhamedovom kontrolom brzo prihvataju savez sa njim. Muhamed je preminuo 8. juna 632. godine, u svojoj šezdesettretoj godini, pošto je završena objava Kur'ana sasnog. Za manje od deset godina on je ujedinio celo Arabijsko poluostrvo. Širenje muslimanske vere u doba Muhameda vršilo se na dva načina: ili je neko pleme priznalo svoju podložnost Umi, ali je zadržavalo svoju veru, pa je stoga moralo plaćati danak (džiziju), ili je prihvatilo islam, uklapalo se u versko-političku zajednicu (Umu) i plaćalo samo versku dažbinu (zekat). Na takvim odnosima bila je ujedinjena gotovo cela Arabija.

Osvojivši severnu Afriku arabljanska plemena su 711. godine unistile državu Vizigota na Pirinejskom poluostrvu. Zatim su se uputili na sever ka Franackoj.

Bitka kod Poatjea odigrala se 10. oktobra 732. To je bila bitka u kojoj su snage franačkog majordoma Karla Martela nanele težak poraz arabljanskim plemenima. Muslimanska vojska je već prodirala čak do Burgundije i Bordoa. Ta pobjeda je zaustavila daljnji prodor muslimanske vojske u Evropu i sačuvala je hrišćanski karakter Zapadne Evrope.

Postoje različite procene veličine Franačke vojske od 20.000 do 30.000. Ta franačka vojska je bila prva zapadna stajala vojska od pada Zapadnog rimskog carstva. Bili su istrenirani da se bore u falangama protiv muslimanske teške konjice. Abdul Rahman je imao na raspolaganju oko 80.000, većinom mavarske lake konjice kojoj je dodana arapska teška konjica. I zapadni i arapski izvori navode da je muslimanska vojska bila višestruko brojnija od franačke. Gubici tokom bitke se ne znaju. Postoji jedan izvor koji kaže da je 1.500 Franaka izgubilo život, a muslimanske snage su pretrpile jako velike gubitke, uključujući i gubitak komandanta.

FRANACKA DRŽAVA

Franci su germanski narod, koji se sastojao od nekoliko germanskih plemena. Franci su prvo germansko pleme koje se stalno nastanjuje na području Rimskog carstva. Došli su na područje Rimskog carstva iz sadašnje središnje Nemačke i južne Holandije i naselili su severnu Galiju, gde su prihvaćeni od Rimljana kao federati.

Tu uspostavljaju državu Franačku, koja pokriva većinu današnje Francuske, Belgije i Holandije i zapadnih područja Nemačke

Merovinzi su dinastija franačkih kraljeva, koja je vladala Franačkom od 481. do 751. godine.

Hilderikov sin Hlodoveh (481—511) bio je ujedno i najznačajniji vladar dinastije Merovinga.

Karolinzi su vladarska i vlastelinska franačka porodica. Oni su upravljali Franačkom i državama koje su nastale po Verdenskom ugovoru 843, a u periodu od 687. do 987.

Temelj i ugled porodici postavio je majordom Pipin Mali. Porodica i dinastija dobila je ime po svome najistaknutijem predstavniku Karlu Velikom (768-814). On se 800. u Rimu krunisao za cara Rimskog carstva. Posle sukoba, mirom u Ahenu 812. priznao ga je Vizantijski car.

Karlo Veliki (lat. Carolus Magnus) (742/747 - 28. januar 814) je bio franački kralj, a od 800. car Franačkog carstva. Tokom svoje vladavine, Karlo je osvojio Italiju, a papa Lav III ga je krunisao kao Uzvišenog cara 25. decembra 800, kao pokušaj obnavljanja Rimskog carstva na Zapadu. Putem svojih pohoda i unutrašnjih reformi, Karlo Veliki je pomogao u definisanju zapadne Evrope. Njegova vladavina je povezana sa Karolinškom renesansom, oživljavanje umetnosti i kulture.

Unuci Karla Velikog podelili su franačku državu Verdenskim ugovorom 843.

Franačka je podeljena na tri dela iz kojih su se razvile kasnija Nemačka, Francuska i Italija.

VIKINZI

Ime Vikinzi je re pozajmljena od izvornog skandinavskog termina koji je označavao nordijske ratnike koji su napadali obale Skandinavije, britanskih ostrva i ostale delove Evrope od 8. do 11. veka.

Rana plemena koja su živela u Skandinaviji današnja nauka poznaje kao Gote i Gaute (Naseljene u južnom delu današnje Švedske, Gotlandu) i Svione. U 6. veku pišu istoriari Jordanes i Prokopije iz Cezareje da u Skandinaviji živi mnoštvo naroda i plemena od kojih svaki ima svoga zasebnog vladara (Princeps). Rezultat manjih plemenskih migracija bio je nastanak današnjih naroda poznatih u Skandinaviji; Šveđana, Danaca i Norvežana koji su sredinom 6. veka zauzeli svoje današnje prostore. U to rano istorijsko doba Skandinavija je bila rascepkana na niz manjih plemenskih kneževina. Ujedinjenje tih manjih država u veće, bio je dug i spor proces.

Usled niza nerodnih godina koje su rezultirale nizom godina gladi pojedine plemenske vođe i aristokrate okupljaju svoje ratne družine i sa svojim brodovima organizuju prekomorske pljačkaške pohode.

Jedni su krenuli na zapad prema Francuskoj, Severnoj Nemačkoj i Engleskoj. Dok su drugi krenuli na istok uzvodno rekama i zašli duboko u slovenske zemlje sve do Kijeva pod imenom Varjazi. Dok su zapadni pljačkaši napadali Franačku, pa su stigli do Španije.

Godine 844. rekoše Garonom dopiru do Tuluza zatim se pojavljuju pred Lisabonom i Kadizom, osvajaju Sevilju, 845. pljačkaju Pariz, a 859. osvajaju Gibraltar i pljačkaju obale Mediterana sve do Sicilije i južne Italije.

Osim strašnih razaranja i krvoprolića kojima su bili izloženi nesretni Evropljani od varvara sa severa, dodatno su trpeli gubitke u ljudstvu jer su Vikinzi masovno ljude odvodili u roblje. U to doba i nisu imali ozbiljnije konkurencije ni organizovanije vojne sile koja bi im se ozbiljno suprotstavila osim velike i vojno nadmoćne Vizantije koju su Vikinzi lukavo izbegavali ili sklapali s njom povoljne trgovačke saveze da joj se ne bi previše zamerili. (jednom zgodom su mirni prolazak u Crno More preko Dardanela platili arapskim robovima pohvatanim u Južnoj Siciliji!) Zbog mnogih susreta i trgovačkih transakcija sa drugim, novim i neobičnim narodima, Vikinzi su poprimili uticaje mediteranskih, islamskih i hrišćanskih naroda što se posebno ističe na njihovoj specifičnoj umetnosti.

SVETO RIMSKO NEMACKO CARSTVO NEMACKOG CARSTVA

Sveto rimsko carstvo nema kog naroda (nem. Das Heilige Römische Reich Deutscher Nation, lat. Sacrum Romanum Imperium Nationis Germanicae) je naziv za nema ku feudalnu državu koja je postojala od 962. do 1806. godine. Nazivano je još i Sveto rimsko nema ko carstvo, Sveto rimsko carstvo nema ke narodnosti, ili jednostavno Rimsko-nema ko carstvo.

Ovu državnu tvorevinu osnovao je Oton I, koji je u Rimu 962. godine krunisan za "rimskog imperatora"; u ovakvom nazivu namerno su sjedinjene rimske državne tradicije sa hriš anstvom, kako bi se u ime rimske univerzalnosti ili hriš anstva opravdali osvaja ki ratovi nema kih careva.

Sveto rimsko carstvo vu e korene iz Verdenskog sporazuma iz 843. godine kojim je izvršena podela do tada jedinstvenog franackog carstva Karla Velikog i njegovih naslednika. Spletom istorijskih okolnosti, titula imperatora ostaje u zapadnim, nema kim oblastima carstva, gde e ostati prakti no sve do 1918. godine.

Prvi vladari

Henrik I Pti ar je bio prvi kralj Nema ke (919—936) a pre toga vojvoda Saksonije (912—936). Osniva je dinastije nema kih kraljeva i careva. Smatra se i prvim kraljem srednjevekovne Nema ke, koja se dotad zvala Isto na Frana ka. Stvorio je uspešnu nema ku vojsku, koja je zaustavila Ma are, pobedila Normane na severu i Slovene na istoku. Proširio je teritorije Nema ke i na istoku i na severu. Utvrdio je granice svoje drzave pred pocetak napda madjarskih plemena.

Oton I Veliki je bio Henrihov sin i prvi car Svetog rimskog carstva (962—973).

Oton pobe uje Ma are u velikoj bici na reci Lehu kod Augzburga 955.godine. Ma ari su se otada stalno nastanili u Panonskoj niziji i više nisu ugrožavali Evropu. Pocetkom 11.veka primili su hriscanstvo pod kraljem Stefanom (Istvanom). Oton je time u vrstio svoju poziciju u Nema koj.

Na Apeninskom poluostrvo pojedini feudalci okupirali su severni deo Papske države, pa je papa Jovan XII zamolio Otona Velikog da interveniše. Oton je pomogao u uspostavljanju pre ašnjeg stanja, pa februara 962. postaje car Svetog rimskog carstva. Posle toga su car i papa potpisali sporazum, po kome je car garant nezavisnosti papske države.

INVESTITURA

Borba za investituru je najznačajniji konflikt između u sekularne i crkvene vlasti u srednjovekovnoj Evropi. Počeo je u 11. veku kao spor između cara Svetog rimskog carstva i pape Gregora VII oko toga ko kontroliše postavljanje (investitura) viših sveštenika (biskupa). Taj spor dovodi do gotovo 50 godina građanskog rata u Nemačkoj u kome pobedu velike vojvode i opati, a Nemačko carstvo se raspada i ne oporavlja se do ujedinjenja Nemačke u 19. veku.

Pre borbe za investituru, postavljanje biskupa je samo teoretski bio zadatak crkve, ali u praksi su ih postavljale sekularne vlasti (carevi, kraljevi i vojvode). Sa biskupskom ili opatskom službom dolazilo je dosta zemlje i bogatstva, tako da su se crkveni položaji često kupovali, iako je to bio greh. Prodaja crkvenih položaja postaje značajan izvor prihoda sekularnih vladara. Osim toga biskupi su bili zbog svoje pismenosti deo sekularnih vlada. Vladaru je bilo veoma korisno da na položaj dovede biskupa ili opata koji će biti odan.

Pored svega ostalog car Svetog rimskog carstva imao je mogućnost da postavlja papu, a papa je postavljao i krunisao cara Svetog rimskog carstva.

Križa je započela kada je jedna grupa biskupa, predložila da se sprovede reforma crkve. Osnovni razlog reforme je prodaja crkvenih položaja. Zato je predloženo da crkva postavlja sveštenike. Reformisti su znali da to neće moći izvesti, dok god car može postavljati papu. Prvi korak je zato bio da car ne postavlja papu.

Papa Gregor VII je 1075. tvrdio da je rimska crkva osnovana od boga i da je papska vlast univerzalna i da jedino papa može postavljati biskupe i sveštenike. To je bio otklon od srednjovekovne ravnoteže snaga i Gregor VII po tome eliminiše investituru, po kojoj je božanski postavljeni monarh imao pravo da postavlja prelate, koji bi opet imali i sekularnu i duhovnu moć. Kada je Henrik IV uzeo vlast, poslao je Gregoru VII pismo, kojim ga smenjuje i saziva izbor novog pape. Gregor VII odgovara 1076. pismom, kojim ekskomunicira kralja i svrgava ga. To je bilo prvi put da je car svrgnut od 4. veka. Faktički i papa i car su jedan drugog svrgli.

Henrik IV je bio suočen sa pobunama, pa mu nije preostalo ništa drugo nego da se izvini papi. Pokajnički putuje u Kanosu 1077. i tu se izvinjava papi. Kao dokaz da se kajao za svoje grehe došao je bos usred zime i u košulji od grube oštne dlake.

Gregor VII mu oprašta i skida ekskomunikaciju sa njega.

Posle 50 godina rata sklopljen je kompromis 23. septembra 1122, poznat kao konkordat iz Vormsa. Dogovoreno je da se ukine investitura, tj da kraljevi ne postavljaju biskupe. Međutim sekularni vladari su zadržali neslužbeni politički uticaj na proces postavljanja.

610. 641. .

, , ,

.

. ,

627.

. ,

,

634.

—

, ,

,

.

,

11.

12. .

,

,

-

—

—

.

,

,

.

.

SEOBE SLOVENA

Oko V veka n. e. granice teritorije na kojoj su živeli Sloveni približno su bile određene Odrom na zapadu, Dnjeprom na istoku, 50. paralelom na jugu i 55. paralelom na severu.

Mnogi istorijski izvori iz ranog srednjeg veka i kasniji govore o Slovenima kao o pretežno sedelackom (tj. nenomadskom) narodu, iako su se Sloveni pojavili na istorijskoj sceni kao narod koji se za nekoliko vekova proširio od Labe i današnjeg Hamburga na zapadu Evrope do Oke i Volge na njenom istoku, od Baltickog do Egejskog, Jonskog i Jadranskog mora, stigavši i u Malu Aziju, na Apeninsko i Pirinejsko poluostrvo, i u severnu Afriku, temeljno i trajno izmenivši demografsku i geopoliticku kartu Evrope. Na krajnjim zapadnim i južnim tackama do kojih su stigli Sloveni se nisu održali, ali je i pored toga prostor koji su trajno naselili bio ogroman. Pa ipak vizantijski i rimski istoricari su jasno uocavali da su se Sloveni razlikovali od drugih naroda (npr. Huna, Avara, Alana, Gota, Vandala i drugih).

Kao ni mnoge druge istorijske cinjenice ni seobe Slovena nisu imale samo jedan uzrok. U tim seobama važnu ulogu imali su, pored drugih faktora: (1) velika pomeranja drugih naroda, (2) gustina naseljenosti Slovena na prostoru prapostojbine i nacin privredivanja koji je tražio pomeranja na nove teritorije, (3) razvoj materijalne kulture, a u vezi s tim verovatno i izvesne promene u društvenoj strukturi, (4) oslabljenost Vizantijskog carstva.

Još je veci znacaj za seobe Slovena imao prodor Huna iz Azije u Evropu kroz Vrata naroda 375. godine. On je po silovitosti i ogromnim razaranjima imao karakter kataklizme. Razaranja su cinili ne samo veoma surovi Huni nego i narodi i plemena koji su pred njima bezglavo bežali (Goti, Alani, Sarmati i drugi). Glavni udar Huna izgleda je donekle mimoišao Slovene, ali Sloveni ipak nisu bili pošteđeni potcinjavanja Hunima. Zato je najezda Huna podstakla seobe Slovena prema zapadu. S druge strane, po prodoru Huna u Evropu na donjem Dunavu i na teritoriji severno od Crnog mora ostao je gotovo nenaseljen prostor koji su Sloveni, spuštajući se prema jugu, poceli naseljavati, dolazeci tako i na granicu Vizantijskog carstva, odakle ce kretati najintenzivniji talasi slovenskog naseljavanja na Balkansko poluostrvo.

Posle Atiline smrti (453. god.) znacaj Huna slabi, mada ce se oni još dugo održati, ali 560. godine na evropskoj istorijskoj pozornici pojavljuje se jedan narod veoma slican Hunima - Avari. Godine 566. zapadno od ušca Save u Dunav živelo je germansko pleme Gepidi, dok su zapadno od Gepida, na teritoriji današnje Slavonije živeli Langobardi, koji te godine pozivaju Avare da im pomognu u borbi protiv Gepida. Avari su to ucinili sa takvim uspehom i surovošcu da su Langobardi, uplašeni novim saveznicima, otišli prema Apeninskom poluostrvu (zaustavili su se u današnjoj Lombardiji, kojoj su dali ime). Dolaskom Avara sa srednjeg Dunava otišli su Germani, što je bilo od dalekosežnog znacaja za slovenske seobe prema jugu. Langobardi su bili oterani. Gepidi su bili razbijeni. Goti su sa tog prostora otišli još ranije ~ 488. i definitivno 535. godine.

Pojavom Avara u Evropi seobe Slovena su dobile poseban zamah, narocito u obliku prinudnih seoba. Sloveni su se i ranije, pred Gotima i Hunima prinudno selili, ali Avari su, potcinivši slovenska plemena koja su im se našla na putu na donjem i srednjem Dunavu, cesto nemilosrdno koristili Slovene kao podredene saveznike u pohodima prema jugu, i to ne samo kao vešte drvodelje, tesare i graditelje camaca neophodnih za prebacivanje vojske preko reka nego i kao živi zid koji je u borbama isturan da primi najžešće udare protivnika. Ipak, Sloveni su, prema svedocenju vizantijskih istorijskih izvora, za kratko vreme tako dobro savladali vojne veštine da je pred njima uzmicala i

dobro obučena vizantijska vojska, a posle neuspele opsade Konstantinopolja 626. godine od strane Avara i Slovena kao njihovih saveznika - Sloveni se sve češće i uspešnije suprotstavljaju i Avarima, čiju će sudbinu konačno zapečatiti 791. godine Karlo Veliki. Slabljenje avarske moći od sredine VII veka predstavljalo je jedan od poslednjih većih podsticaja za seobe Slovena, posebno za njihovo širenje na Balkanskom poluostrvu i osnivanje prvih slovenskih država.

Po mestu naseljavanja i stvaranja budućih država Sloveni se dele na: Istočne (Rusi, Belorusi, Ukrajinci) Zapadne (Poljaci, Česi, Slovaci, Lužicki Srbi) i Južne (Srbi, Hrvati, Slovenci, Bugari).

IRILO I METODIJE

Cirilo i Metodije su bili slovenska brata iz Soluna, koji su širili pismenost i hrišćanstvo među Slovenima, zbog čega su ostali upamćeni kao „slovenski apostoli“.

862. poslanstvo moravskog kneza Rastislava zatražilo je od cara Mihaila episkopa i sveštenike koji će propovedati na slovenskom jeziku hrišćansku veru. Zadatak je bio veliki i delikatan. Na području jima prostrane Rastislavljeve države širili su hrišćanstvo već od početka avarima koji sveštenici iz regensburške i pasavske biskupije. Bojeći se njihovog političkog uticaja, Rastislav u Vizantiji traži oslonac protiv cara Luviga Nemačkog, ispod čije se vlasti žestokom borbom istrgao. Rastislavljeva koncepcija išla je za tim da samostalna moravska crkva s domaćim klerom i vlastitim liturgijskim jezikom postane brana svakom stranom uticaju.

Vizantija udovoljava Rastislavljevoj želji i šalje mu Cirila i Metodija. Brata su se za ovaj posao ozbiljno spremila; Cirilo je sastavio prvo slovensko pismo (glagoljica) i na jezik makedonskih Slovena iz okoline Soluna (koji su od detinjstva dobro znali) preveli su najnužnije crkvene knjige. Na taj su način stvorili prvi slovenski književni jezik i postavili temelje slovenskoj književnosti. Godine 863. brata kreću na put i stižu 864. knezu Rastislavu koji ih je gostoljubivo primio, ali uspeh njihove misije, mnogobrojni učenici i narodne simpatije izazivaju reakciju latinskog klera. Protiv slovenskih misionara počinje podmukla borba. Glavni argument protivnika slovenske liturgije bila je tzv. trojezična teorija prema kojoj postoje samo tri sveta jezika na kojima se mogu vršiti verski obredi: hebrejski, grčki i latinski.

Papa Hadrijan vidi u slovenskim misionarima dobre pomogne u borbi protiv osiljenih i neposlušnih avarskih nadbiskupa i njihovog suverena te ih prima svećano.

U Rimu se Cirilo razboleo i ubrzo i umro. Sahranjen je u ckrvi sv. Klementa, gde je sahranjene i njegove mošti. Papa Hadrijan je odobrio slovensku službu, a Metodija je poslao 869. knezu Kocelju; čak ga je prilikom njegovog drugog boravka u Rimu posvetio za panonskog arhiepiskopa.

On posle toga napušta Moravsku i odlazi u Panoniju, da bi se posle toga ponovo uputio u Rim da opravda svoje delovanje, što mu je i uspelo i papa 880. godine ponovo odobrava slovensko bogoslužje. Dve godine kasnije odlazi u Carigrad, posle čega se vraća u svoju arhiepiskopiju u kojoj umire 885. godine

— 927)

I

(864 — 927)

(893

925.

(910-928)
925.

(27. 927.),
970.

, 971.
976.

o

, 1014.

II

II

1018.

II

11.

990. 1016.

1014.

22. 1016.

22. ;

( ) ( )

XI

( )

XI 1081.

VII (1073 -

1077.

1085).

1073.

1081

12.

XII

(1081—1101)

13.

(1083 - 1116)

I

1093.

( )

I

1112.

1145.

I

I

II

II

1145.

1162.

I

(1143 - 1180)

12.

(1161—1165)

II

I

I

II

II

(1180—1223).

IV 1214.

IV

1290.

1216.

VIII

1216

VIII

10%,

12.

13.

II

(1154—1189) ,

1154.

1155.

I

(. Richard Lionheart,

. Richard Cœur de Lion)

1189.

1199.

II.

1190.

II

1191.

V

1194.

100.000

1194.

(1199—1216),

Lackland, . Sans Terre)

I.

”

“ (

«

»

Magna Carta Libertatum (

)

1215.

:

(. Reconquista)
( )

" "

714.

732.

718.

722.

1492.

a a

16.

1212.

XI

XIII

1095.

II

XI

1095-1096

( ),

a

1096. 1099.
II X
(( )).
(( ))
,

1099. 4
- .
( ) 2
- -
( ) -
- -
- -

1147. 1149.
III VII.
( ) ,

1189. 1192.
1187. .
VIII
II.
,

1199-1228

(1196—1217. 1217—1228)

1190.

1196.

1077),

1202. 1204.

1205.

"

).

(,)

III 1204.

1217.

( )

III

4.

1217.

24.

1228.

“

I,

”

II,

.7.

24.

1228-1234

—

(1192—1234).

1228-1234.

1228.

I

(1230).

1235,

1234-43

1234-1243.

1234.

1230.

. 1234

II

1236.

(
1241.

II, 1241.

1243.

I 1243-76

I , c

1243-1276.

II

VIII

1261.

V.

1276.

(1243-1276).

1276-82

1276.

II,

« ».

( ) ,

) ( ).

1301-1312/3

1312.

II.

1316.

M

II

(1282—1321)

1276—1282,
(1322—1331).

I (1243—1276),
1282—1316)

(

1299.

— — ( ) ,

1316.

(1310—1342)
(1319),

a

(1331—1346, 1346—1355).

II (1324—1337).

1299.

( ) ( ) .

1282.

( ) ,

25.

1345.

V.

(25.

1345.)

(16.

1346.)

VI

(1350.).

1375.

), (

1354.

1349.

).

135
38

201.

(

, a

BITKA NA MARICI

Marička bitka ili boj kod Černomena, odigrala se na reci Marici u petak 26. septembra 1371. između snaga Osmanlijskog carstva pod vođstvom rumelijskog begler-bega Lala-Šahina i srpskih snaga koje su brojale oko 60.000 ljudi. Srpsku vojsku predvodili su kralj Vukašin i njegov brat despot Jovan Uglješa i obojica su poginuli u bici.

Najstariji srpski izvor, „Zapis monaha Isaije“ kao povod za početak sukoba između Srba i Turaka navodi nameru Despota Uglješe, da zajedno sa svojim bratom kraljem Vukašinom istera Turke iz Makedonije (tj. Romanije (Vizantije) ili po sadašnjem Trakije).

Po nekim izvorima rat između Srba i Turaka izbio je zbog zauzeća grada Plovdiva ili je cilj srpske vojne bio da se zauzme Drenopolje i da se turske snage na Balkanskom poluostrvu, pod komandom begler-bega Lala-Šahina proteraju iz Rumelije (Istočno rimsko carstvo) u Anadoliju (Mala Azija).

Savremeni istoričari smatraju da nije postojao konkretan povod za izbijanje neprijateljstava. Prema njima, Despot Uglješa, čija država se prva nalazila na pravcu turskog napredovanja, shvatio je opasnost koju su predstavljala turska osvajanja na Balkanskom poluostrvo. Iako su turske teritorije na Balkanu u to vreme bile neznatne Turci su osvojili nekoliko dobro utvrđenih gradova kao što je Drenopolje i na taj način stvorili mostobran za dalja osvajanja u Evropi. Uglješa je u svojoj mudrosti izabrao idealan trenutak za napad. Sultan Murat se sa vojskom nalazio u Maloj Aziji držeći pod opsadom grad Bigu dok je u Drenopolju bio manji turski granizon pod komandom Lala-Šahina

Na osnovu raspoloživih izvora može se zaključiti da su srpsku vojsku dale srpske zemlje oko Šar-planine, kao i sve južne srpske zemlje oko Vardara i Strume, zajedno sa grčkim krajevima južne Makedonije (među Vardarom i Strumom), Drame, Mosinopolja i Vodena.

Turske snage kojima je zapovedao rumelijski begler-beg Lala-Šahin bile su četiri puta slabije od srpskih i uglavnom su se svodile na posadu utvrđenog grada Drenopolja. Halkokondil čak navodi da su snage sa kojima je Lala-Šahin napao srpsku vojsku brojale jedva 800 ljudi.

Vukašina nasleđuje njegov sin mladi kralj Marko, poznatiji kao Marko Kraljević, ali ne uspeva da održi srpske zemlje i nedugo posle bitke postaje turski vazal.

Ova bitka predstavlja početak osmanlijskih osvajanja teritorija kojima je vladao srpski car Dušan.

KRAJ NEMANJIĆA

Ne dugo posle bitke, decembra iste godine, umro je i car Uroš. Njegovom smrću ugasila se dinastija Nemanjića. Bio je to kraj Srpskog carstva.

Državu su razdobili oblasni gospodari: Kraljević Marko, braća Jovan i Konstantin Dejanovići (Dragaši), Đurađ Balšić, Vuk Branković, Nikola Altomanović, Lazar Hrebeljanović i drugi. Još uvek zvaničnog kralja, Marka Mrnjavčevića, nijedan srpski

velikaš nije hteo da prizna za vrhovnog gospodara. Uostalom, kao prvi na udaru, on je zajedno s braćom u Dragašima, bio primoran da posle Maričke bitke postane turski vazal.

Središte srpske države se pomerilo na sever, u oblast kneza Lazara Hrebeljanovića. Mudrim i dalekovidim državnim potezima, knez Lazar se brzo izdigao iznad drugih velikaša i nametnuo kao naslednik Nemanjića. Veliki ugled je stekao kada je pomirio srpsku i carigradsku crkvu, čime je srpskom verskom poglavaru konačno priznata titula patrijarha.

KNEZ LAZAR HREBELJANOVIĆ

Posle pobeđe nad Nikolom Altomanovićem (1371), u čemu mu je pomogao bosanski kralj Tvrtko, knez Lazar je proširio svoju neposrednu vlast na Rudnik i Zlatibor. Kasnije, 1379. godine, pripojio je i oblast Kučeva i Braničeva koje su pripadale Radiču Brankoviću. U svom najvećem obimu, oblast kneza Lazara se prostirala od izvorišta Južne Morave do Dunava, Save i Drine. Gospodario je celim Pomoravljem, s gradovima Nišem, Kruševcem (prestonica), Užicom i rudarskim središtima Novim Brdom i Rudnikom. Pored Lazara, najveći srpski velikaši su bili njegovi zetovi Vuk Branković, gospodar Kosova i Skoplja i Đurađ Balšić u Zeti. Obojica su kovali novac sa svojim likovima, što je govorilo o njihovoj potpuno samostalnoj vlasti. Knez Lazar nije imao ni dovoljno moći, ni dovoljno vremena da ih potčini, i na taj način, možda ujedini srpsku državu. Sve njegove državotvorne napore zaustavili su Turci.

Na Lazarevu oblast prvi put su napali 1381. godine, deset godina posle Maričke bitke. Tada su ih na Dubravnici kod Paraćina potukli vlastelini Crep i Vitomir. Kasnije su Turci zauzeli Niš (1386), ali ih je Lazar sačekao i suzbio kod Pločnika. Širenje Osmanske države i sve češći turski upadi upozorili su kneza Lazara da se neminovno približava vreme odlučne bitke.

BOJ NA KOSOVU

Bitka se dugo i pažljivo pripremala na obe strane. Koliki značaj su joj dali i Srbi i Tuci vidi se po tome što su vojske predvodili sami vladari. Za poprište su odredili kosovsku ravnicu. Boj je započeo u vidovdansko jutro, u utorak 15. juna 1389. godine (28. juna po novom kalendaru). Ako se kao odrednica uzme Muratovo tulbe, vojske su se sukobile negde blizu sastava Laba i Sitnice. U početku su Srbi imali vidnog uspeha.

Vuk Branković, koji je zapovedao desnim krilom, potpuno je razbio odrede Muratovog sina Jakuba. Lazar je bio bitku u centru, odakle se jednog trenutka verovatno odvojio plemić Miloš (koji se prema predanju prezivao Obilić) i krenuo u turski tabor da ubije sultana Murata i reši bitku. Postoji nekoliko naučnih pretpostavki o smrti sultana Murata a Miloš Obilić nije istorijska ličnost jer se nigde ne spominje pre ili posle bitke.

Posle Muratove smrti nastala je zbrka u kojoj se najbolje snašao njegov drugi sin Bajazit. Naredio je da se prikrije sultanova smrt, i istovremeno, pogubio je Jakuba kao

mogućeg pretendenta na presto. Potom je sabrao sve turske snage, učinio odlučni juriš i preokrenuo situaciju na bojištu. Zarobio je kneza Lazara i odmah ga pogubio. Među retkim plemićima koji su izbegli smrti, nalazili su se Vlatko Vuković i Vuk Branković. Narodno predanje je potonjeg osudilo za izdaju i dogovor s Turcima. Nema nikakvih dokaza o izdajstvu Vuka Brankovića štaviše on je nastavio borbu protiv Turaka, nije bio vazal pa je i skončao kasnije u osmanskoj tamnici.

Smrt sultana Murata i činjenica da su se Turci odmah povukli, stvorili su utisak da su Srbi izašli iz bitke kao pobednici. Evropa je slavila hrišćansku pobjedu. Ipak, posledice bitke su bile porazne po Srbe. Izgubili su cvet svog plemstva i veliki deo vojske.

Pogibijom kneza Lazara, koji je jedini pokušavao da zaustavi proces raspadanja srpske države, zemlja je dovedena na ivicu katastrofe. Prvi ishod Kosovskog boja možda nikada neće biti rasvetljen zbog oskudnosti i neusaglašenosti savremenih izvora i brzo stvorene legende koju su već u XV veku podlegli potonji hroničari. Kakav god da je bio, predanje ga je prihvatilo kao poraz, što je potpuno razumljivo ako se sagleda u svetlu izgubljene slobode, grčevite borbe za poslednje ostatke države i početka nepreglednog niza beznadnih seoba. Srbija nije propala na Kosovu, ali je ova ključna bitka okrenula njen istorijski razvitak u drugom pravcu.

СТЕФАН ЛАЗАРЕВИЋ

Стефан Лазаревић познат и као Стеван Високи (рођен у Крушевцу 1377) је био син кнеза Лазара (1371—1389) из породице Хребелановића, који је са титулама кнеза (1389—1402) и деспота (1402—1427) владао Србијом. Сматра се једним од највећих српских владара и војсковођа, у своје време је важио за једног од најбољих витезова и војсковођа, а његова књижевна дела га чине једним од највећих српских књижевника у средњем веку.

Након очеве погибије у Косовском боју 1389. године, као малолетан је дошао на власт и уз помоћ мајке Милице је владао до свог пунолетства 1393. године. Као отомански вазал, предводио је српске помоћне одреде у биткама на Ровинама (1395), код Никопоља (1396) и Ангоре (1402). Са својим снагама је Османлијама донео победу над здруженим европским крсташким снагама у бици код Никопоља, а његова борбеност у бици код Ангоре задивила је татарског владара Тимур-Ленка (1360—1405). После ње је од Византинаца у Цариграду добио титулу деспота (1402), а крајем 1403. или почетком 1404. године, ступио је у вазалне односе и са мађарским краљем Жигмундом (1387—1437) од кога је добио Мачву, Београд (у који 1405. године смешта своју престоницу), Голубац и друге поседе, а касније (1411) и Сребреницу. Приликом Жигмундовог обнављања витешког реда Змаја, у децембру 1408. године, Стефан се нашао на другом месту међу витезовима, одмах иза самог мађарског краља.

После великог пораза код Ангоре, отпочео је грађански рат у Отоманској империји, али и сукоби међу српском властелом, прво између Лазаревића и Бранковића, а потом и између самог Стефана и његовог млађег брата Вука. Сукоби у Србији су се окончали 1412. године измирењем Стефана и његовог сестрића Ђурђа (1427—1456), док је као победник из борби међу Османлијама изашао 1413. године Мехмед I (1413—1421), захваљујући српској помоћи, након чега је, за Србију, уследио период мира. После смрти свог сестрића Балше III Балшића (1403—1421) наследио је Зету, око чијих приморских градова је водио рат против Млечана, који су окончани мировним уговорима из 1423. и 1426. године. Пошто није имао деце, Стефан је на сабору у Сребреници 1426. године именовано свог сестрића Ђурђа за наследника, а средином наредне године је умро у лову, од срчане капи.

На унутрашњем плану, он је сломио отпор властеле (1398), а периоде мира је искористио за снажење Србије у политичком, економском, културном и војном погледу. Он је 29.01.1412. године објавио „Законик о рудницима“, са посебним делом којим се уређује живот у, тада највећем руднику на Балкану Новом Брду (тзв. Статут Новог Брда). Тиме је додатно појачао развој рударства, које је било главна привредна грана тадашње Србије, тако да је крајем његове владавине Србија била један од највећих произвођача сребра у Европи. На пољу архитектуре, наставља се развој Моравског стила, који је започео у доба његовог оца градњом Раванице и Лазарице. У периоду од 1407. до 1418. године подиже своју главну задужбину, манастир Ресаву (Манасију), последњу монументалну задужбину српског средњег века, а Београд је од порушеног пограничног градића претворио у модерну утврђену европску престоницу, проширивши га готово десет пута.

Био је велики покровитељ уметности и културе пружајући подршку и уточиште како ученим људима из Србије, тако и избеглицама из околних земаља које су

заузеле Османлије. Поред тога, он је и сам био писац, а његово најзначајније дело је „Слово љубве“ (Слово љубави) које се одликује ренесансним цртама. Поред књижевног стваралаштва самог деспота, у овом периоду се, између осталих, јављају Константин Философ и Григорије Цамблак, а развија се и богата преписивачка делатност (тзв. Ресавска преписивачка школа).

ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ

Ђурађ је у почетку био на страни свог ујака, деспота Стефана. После битке код Ангоре (1402. године), између њих је дошло до разлаза и сукоба. Гоњен од Стефана због својих веза са Турцима, Ђурађ је побегао султану Сулејману, наследнику Бајазита, и са турском војском пошао против њега. Из борби која је уследила на Косову (Грачаничка битка, 21.11. 1402.), Стефан је изашао као победник. Отада је Ђурађ водио туркофилску, а деспот Стефан угрофилску политику у Србији.

После Стефанове смрти (19. јула 1427.), Ђурађ је постао српски деспот. Изгубивши Београд, он је подигао на Дунаву нови град - Смедерево, између 1427. и 1430.

Натеран од стране Турака, Ђурађ је признао, поред мађарске, и турску врховну власт, и плаћао им је данак. Дуго је водио политику оданости и према Турцима и према Мађарима. Његова кћер, Мара, постала је жена султана Мурата II (1435.), а друга му се кћер, Катарина, удала за грофа Улриха III Целског, рођака мађарског краља Сигисмунда. После смрти Сигисмундове (у децембру 1437.) Турци су припремили велики напад против Србије и Мађарске. Готово цела Србија, осим Новог Брда, је била освојена. Смедерево је заузето, 18 августа 1439 године.

Ђурађ је прво потражио склониште у Зети. Након боравка у Млецима, не успевајући да од њих купи град Улцињ, поново се враћа у Зету, где у свом утврђеном граду Бару борави шест месеци. Како су Турци расписали уцену за његову главу, постаје неповерљив према најближим сарадницима. Из тог разлога Ђурађ се склања у Дубровник. Кроз три дана сазнаје да му је син Гргур завршио у турској тамници. У Дубровнику 8. маја сазнаје за ослепљивање синова Стефана и Гргура. Њихова сестра, султанија Мара, није успела да спречи султаново дело.

Мађари су брзо нарушили уговор са Турцима, док је Ђурађ остао веран склопивши сепаративни мир. У новом ратном походу, Мађари су били лоше среће: били су потучени, а сам краљ Владислав је погинуо у бици код Варне (1444.). Због тога су односи између деспота и Мађара захладили. Деспот је желео да заведе ред у земљи и да излечи ране од прошлих ратова.

У борбама Мађара и Турака (1448. године), деспот није учествовао. Штавише, деспот је после Хуњадијевог пораза на Косову (Други Косовски Бој) истог ухватио и затворио, терајући га да му плати штету нанесену од стране Мађара српском становништву, приликом њиховог проласка кроз Србију. После прихваћене обавезе и многих обећања од мађарског сабора, Хуњади је пуштен на слободу (на Божић 1448. године).

Приликом освајања Цариграда (1453. године), учествовала је и једна јединица српске војске, коју је деспот послао, будући да је био турски вазал. После пада Византије, султан је, изненада, 1454. године, кренуо против Србије, под изговором да Ђурађ одржава везе са Мађарима и да неуредно плаћа данак. Деспоту су у овој борби помогли Мађари, потиснувши Турке из Србије. Међутим, 1455. године је почела нова турска офанзива. Ново Брдо, као и цела Јужна Србија су пали у руке султани. Деспот је поново отишао у Угарску, а такође и у Беч, да тражи помоћ. Приликом повратка, у децембру 1455. године, је код Купинова од стране Мађара нападнут, рањен (Изгубио три прста десне руке) и заробљен, а пуштен је и ослобођен наметнутих му обавеза тек на посредство краља Владислава. Деспот је умро 1456. године.

Ђурађа су наследили синови Лазар и Стефан али нису могли да спрече коначан пад Деспотовине под Турке 1459. године. Турци су без борбе ушли у Смедерево.

Српска деспотовина је била српска средњовековна држава која је постојала између 1402. године када је Стефан Лазаревић, син кнеза Лазара добио од византијског цара титулу деспота и 1459. године када су Турци освојили Смедерево, престоницу коју је подигао деспот Ђурађ Бранковић. Српски деспоти настојали су да идеолошки наставе традиције немањичке Србије. Многе институције из државе Немањичке наставиле су да постоје у Српској деспотовини. Ипак због нових међународних околности војне службе добијају све већи значај у држави српских деспота. У међународном погледу Српска деспотовина се налазила између све јачег Османског царства и Краљевине Угарске. Она је била зависна од међусобног односа ових сила.